

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

Harisch proti Německu

Typ rozhodnutí: rozsudek senátu (5. sekce)

Číslo stížnosti: 50053/16

Datum: 11. 4. 2019

Složení senátu: Y. Grozev, *předseda senátu* (Bulharsko); A. Nußberger (Německo); A. Potocki (Francie); M. Mits (Lotyšsko); G. Kucsko-Stadlmayer (Rakousko); L. Hüseyinov (Ázerbájdžán); L. Chanturia (Gruzie).

[§ 1. – 5. Průběh řízení před ESLP]

Ke skutkovému stavu

I. Okolnosti případu

6. Stěžovatel byl narozen v roce 1964 a žije v Mnichově. Spolu s panem W. založili T.AG, informační službu o účastnických telefonních číslech. T.AG za poplatek obdržela požadované informace o účastnících od DTAG. V roce 2007 a 2008 bylo DTAG nařízeno nahradit T.AG část zaplacených poplatků, neboť tyto byly nepřiměřeně vysoké.

7. V roce 2005 podal stěžovatel žalobu proti DTAG, v níž namítal, že v důsledku nepřiměřených cen zaplacených T.AG byli on a pan W. nuceni před zahájením prodeje na obchodní burze snížit své podíly ve společnosti. Z toho důvodu, jakož i z důvodu nízkého ohodnocení společnosti v den zahájení prodeje utrpěl stěžovatel škodu. Dne 28. 5. 2013 krajský soud jeho žalobu zamítl.

8. Stěžovatel se odvolal proti rozhodnutí krajského soudu. V odůvodnění svého odvolání se vyjádřil, mimo jiné, k právu EU a k příslušnému výkladu Soudním dvorem Evropské unie (dále jen „SDEU“) a Spolkovým soudním dvorem. Nepožadoval položení konkrétní předběžné otázky k SDEU. Ústní jednání před odvolacím soudem se týkalo také záležitostí práva EU a soud vysvětlil, že dle jeho názoru byla judikatura SDEU jasná a že v rozporu s tím, co navrhoval stěžovatel, právo EU nebylo použitelné na projednávaný případ. Během stejného ústního jednání stěžovatel požádal o přerušování řízení a získání rozhodnutí o předběžné otázce od SDEU. V podáních po ústním jednání zopakoval svou žádost a navrhl následující znění případné předběžné otázky:

„Brání článek 86 Smlouvy o založení Evropského společenství (dále jen ‚Smlouva o ES‘) ve znění Maastrichtské smlouvy (článek 102 Smlouvy o fungování Evropské unie – dále jen ‚SFEU‘) výkladu a použití práva členského státu,

podle kterého je z právních důvodů kategoricky vyloučena odpovědnost dominantního podniku, který poškozuj konkurenční akciovou společností prostřednictvím uplatňování nekalých cenových praktik v rozporu s článkem 86 SES (článek 102 SFEU), a tudíž ji vystavuje riziku úpadku a který způsobil škodu zakládajícím akcionářům poškozované akciové společnosti tím, že tito přibrali nové akcionáře za účelem zabránění úpadku, a tím pádem snížili svůj vlastní podíl v obchodní společnosti?“

9. Dne 2. 7. 2014 odvolací soud zamítl stěžovatelovo odvolání. V odůvodnění soud zejména uvedl, že jeho nárok nemohl být založen na právu EU, neboť na stěžovatele nedopadal ochranný účel žádného ustanovení. V této souvislosti soud poskytl podrobný popis toho, proč stěžovatelovo právní stanovisko nebylo podpořeno judikaturou SDEU, k němuž rozsáhle odkazoval. Rovněž odkazoval na relevantní judikaturu Spolkového soudního dvora. Ohledně otázky, zda stěžovatelovo dovolání mělo být připuštěno, odvolací soud uvedl:

„Neexistuje důvod pro připuštění dovolání na základě čl. 543 odstavce 2 občanského soudního řádu. Odůvodnění senátu týkající se právní otázky, na koho dopadá ochrana článku 86 Smlouvy o ES, čl. 82 odst. 2 [Smlouvy o] ES a článku 102 SFEU, a kdo je tudíž způsobilý za odškodnění ve smyslu čl. 823 odst. 2 občanského zákoníku nebo § 33 odst. 1 zákona o prevenci omezení hospodářské soutěže, nemá žádný význam z hlediska právních principů (žádný závažný význam). Neexistuje potřeba objasnit položenou právní otázku, jelikož neexistují pochybnosti o rozsahu a výkladu těchto právních ustanovení. Žalobcovo stanovisko, že každý, kdo utrpí škodu v důsledku porušení práva hospodářské soutěže, by měl být oprávněn k odškodnění bez ohledu na ochranný účel zákona, není sdíleno v odborné literatuře ani v judikatuře.“

10. Stěžovatel podal stížnost proti zamítnutí dovolání. Ve své stížnosti zapakoval požadavek postoupení věci SDEU a navrhl znění dvou předběžných otázek, jedna z nich měla mírně upravené znění dříve navrhované otázky:

„Brání článek 86 Smlouvy o ES ve znění Maastrichtské smlouvy (článek 102 SFEU) výkladu a použití práva členského státu, podle kterého je z právních důvodů kategoricky vyloučena odpovědnost dominantního podniku, který poškozuj konkurenční akciovou společností v rozporu s článkem 86 TEC (článek 102 SFEU), a tudíž ji vystavuje riziku úpadku a který způsobil škodu zakládajícím akcionářům poškozované akciové společnosti tím, že tito přibrali nové akcionáře za účelem zabránění úpadku, a tím pádem snížili svůj vlastní podíl v obchodní společnosti?“

...

Brání článek 86 Smlouvy o ES (článek 102 SFEU) výkladu a použití práva členského státu tak, jako jsou vyloženy v první předběžné otázce, pokud poškození akcionáři jsou zakládající akcionáři (investoři), kteří v čase škody vlastní významný podíl akcií a jako členové představenstva rozhodujícím způsobem ovlivňují soutěžní chování společnosti?“

11. Dne 14. 4. 2015 Spolkový soudní dvůr odmítl stížnost stěžovatele:

„... protože z právního hlediska [neměla] zásadní význam, protože stížnosti založené na porušování procesních práv [nebyly] přesvědčivé a protože ani další právní vývoj, ani zájmy v zajišťování jednotného rozhodování [nevyžadovaly] rozhodnutí, které má být vydáno soudem příslušným pro rozhodování o dovolání (čl. 543 odst. 1 občanského soudního řádu). Od podrobného odůvodnění lze upustit podle druhé části druhé věty čl. 544 odst. 4 občanského soudního řádu.“

12. Stěžovatel podal stížnost týkající se porušení jeho práva být slyšen a namítal, že Spolkový soudní dvůr neadekvátně odůvodnil odmítnutí položení předběžné otázky SDEU. Dne 18. 5. 2015 Spolkový soudní dvůr odmítl stížnost stěžovatele, přičemž uvedl, že přezkoumal jeho podání, ale nepovažoval je za dostatečně přesvědčivá a že rozhodnutí soudu poslední instance nevyžadovalo podrobnější odůvodnění.

13. Dne 25. 2. 2016 se Spolkový ústavní soud odmítl zabývat ústavní stížností (1 BvR 1410/16) podanou stěžovatelem bez uvedení odůvodnění.

[§ 14. – 23. II. Relevantní vnitrostátní úprava]

K právnímu posouzení

K tvrzenému porušení článku 6 Úmluvy

24. Stěžovatel namítal, že vnitrostátní soudy odmítly položit předběžné otázky SDEU a adekvátně neodůvodnily toto odmítnutí v rozporu s jeho právem na spravedlivý proces. Namítal porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy, jehož relevantní část zní následovně:

„Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě ... projednána soudem ..., který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích...“

25. Vláda tuto námitku zpochybnila.

[§ 26. – 29. I. K přijatelnosti]

II. K meritu věci

A. Stanoviska stran

30. Stěžovatel namítal, že ve sporu před vnitrostátními soudy vyvstala otázka týkající se práva EU, o níž dosud nerozhodl SDEU. Svévolným odmítnutím požádat SDEU o rozhodnutí o předběžných otázkách vnitrostátní soudy porušily článek 6 Úmluvy. Kromě toho vnitrostátní soudy adekvátně neodůvodnily toto odmítnutí. Spolkový soudní dvůr byl soudem, proti jehož rozhodnutí neexistoval žádný soudní opravní prostředek podle vnitrostátního práva ve smyslu článku 267 SFEU. Byl proto povinen v souladu s judikaturou Soudu (*Dhabbi proti Itálii a Schipani a další proti Itálii*) odůvodnit odmítnutí založené na rozsudku SDEU v případě CILFIT (viz § 18 výše). Nicméně Spolkový soudní dvůr neposkytl vůbec žádné důvody a jen zopakoval znění článku 543 občanského soudního řádu. Také vůbec neodkázal na odůvodnění odvolacího soudu. Odvolací soud, který nebyl soudem poslední instance, alespoň uvažoval o právu EU, přičemž výslovně ani neodmítl postoupení věci SDEU, ani neodkázal na *CILFIT* kritéria stanovená judikaturou SDEU. Odvolací soud zejména nevysvětlil, proč bylo správné použití unijního práva tak zjevné, až nenechalo žádný prostor k jakékoli důvodné pochybnosti.

31. Vláda tvrdila, že odmítnutí postoupení případu SDEU nebylo svévolné, jelikož správné použití práva EU bylo tak zjevné, že nenechalo žádný prostor pro jakékoliv pochybnosti. Z rozhodnutí Spolkového soudního dvora a odvolacího soudu bylo dostatečně zřejmé, že se na tyto důvody nevztahovala povinnost obrátit se na SDEU. Odvolací soud, který nebyl soudem poslední instance, a tudíž nebyl povinen obrátit se na SDEU za účelem rozhodnutí o předběžné otázce, se podrobně zabýval právem EU a judikaturou SDEU a uzavřel, že právní názor stěžovatele nebyl reflektován v judikatuře SDEU nebo odborné literatuře. Proto následoval rozhodnutí odvolacího soudu, že postoupení věci nebylo vyžadováno. Odvolací soud navíc musel rovněž posoudit otázku, zda postoupení bylo nezbytné v případě rozhodování o připuštění dovolání, protože pokud by vznikla otázka týkající se práva EU, která by byla relevantní pro daný případ, věc by měla „zásadní význam“ podle článku 543 občanského soudního řádu, a tudíž by bylo dovolání připuštěno. Tudíž se v rozhodnutí odvolacího soudu o zamítnutí dovolání také uvádělo, že postoupení SDEU nebylo nezbytné. Ze stejného důvodu bylo odůvodnění Spolkového soudního dvora dostačující, protože shledání toho, že případ nemá „zásadní význam“, implicitně znamenalo, že postoupení věci SDEU nebylo nezbytné. Kromě toho Spolkový soudní dvůr podpořil odůvodnění odvolacího soudu odmítnutím stížnosti stěžovatele proti zamítnutí dovolání a upuštěním od dalšího odůvodnění v souladu s čl. 544 odst. 4 občanského soudního řádu.

32. Třetí strana uvedla, že Úmluva nezavazuje vnitrostátní soudy k podrobné odpovědi na každou vnesenou námitku před nimi. Pokud se rozhodnutí týkala výhradně otázky připuštění opravného prostředku, neexistoval požadavek na zvláštní zdůvodnění.

B. Posouzení Soudem

33. Soud opakuje, že je věcí vnitrostátních soudů vykládat a používat vnitrostátní právo, je-li použitelné v souladu s právem EU, a rozhodnout, zda je nezbytné vyžadovat rozhodnutí SDEU o předběžné otázce za účelem umožnění vydání rozsudku. Opětovně zdůrazňuje, že Úmluva nezaručuje jako takové právo na postoupení věci vnitrostátním soudem SDEU k rozhodnutí o předběžné otázce. Soud však již dříve poznamenal, že tato záležitost je spojena s čl. 6 odst. 1 Úmluvy, neboť odmítnutí vnitrostátního soudu postoupit věc může za určitých okolností vést k porušení spravedlivého řízení, pokud bylo prokázáno, že toto odmítnutí bylo svévolné. Takové odmítnutí může být považováno za svévolné v případech, kdy použitelná pravidla neumožňují žádnou výjimku při rozhodování o postoupení věci, nebo pokud je odmítnutí založeno na jiných důvodech, než které stanoví pravidla, nebo pokud odmítnutí nebylo řádně odůvodněno (viz *Ullens de Schooten a Rezabek proti Belgii*, § 54–59). Povinnost vnitrostátních soudů zdůvodnit své rozsudky a usnesení umožňují účastníkům řízení porozumět soudnímu rozhodnutí, které bylo vydáno, což je životně důležitou ochranou proti svévoli. Kromě toho slouží i k prokázání toho, že účastníci řízení byli vyslechnuti, a tím přispívá k větší ochotě přijetí rozhodnutí z jejich strany (viz *Taxquet proti Belgii*, § 90 a 91 s dalšími odkazy).

34. Povinnost uvést důvody však nelze chápat tak, že je vyžadováno uvést podrobnou odpověď na každý argument, rozsah se liší v závislosti na povaze rozhodnutí a musí být stanoven ve světle okolností případu (tamtéž). Je potřeba vzít v úvahu, mimo jiné, rozmanitost podání, která může účastník řízení předložit soudům, a rozdíly existující ve smluvních státech s ohledem na zákony, zvyklosti, právní stanoviska a představení a vypracování rozsudků. Proto otázku, zda soud selhal, nebo neselhal v dostání závazku odůvodnit – vyplývajícího z článku 6 Úmluvy –, lze zodpovědět výhradně s ohledem na okolnosti projednávaného případu (viz *Borovská a Forrai proti Slovensku*, § 57; *García Ruiz proti Španělsku*, § 26; *Kok proti Nizozemsku a Ruiz Torija proti Španělsku*, § 29).

35. Je přijatelné podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy pro vnitrostátní vyšší soudy zamítnout stížnost pouhým odkazem na relevantní právní předpisy upravující tyto stížnosti, pokud věc nevyvolává právní otázku zásadního významu (viz *Vogl proti Německu*; *John proti Německu*), zejména v případech týkajících se žádostí o povolení podat opravní prostředek (viz *Sawoniuk proti Spojenému království*; *Kukkonen proti Finsku* (č. 2) a *Bufferne proti Francii*). Odvolací soud při zamítnutí odvolání může v zásadě jednoduše potvrdit důvody rozhodnutí soudu nižšího stupně (viz *García Ruiz proti Španělsku*, § 26) nebo mohou důvody pro rozhodnutí rovněž vyplývat z okolností některých případů (viz *Sawoniuk*).

36. Tyto zásady jsou zohledněny v judikatuře Soudu, která byla nedávno shrnuta v případě *Baydar proti Nizozemsku* (§ 42–44), který se týká problematiky řádného odůvodnění vnitrostátních soudů při odmítnutí žádosti o postoupení věci SDEU:

„42. Soud například rozhodl, že při nedostatečném dovolávání se postoupení věci v rámci žádosti o získání rozhodnutí o předběžné otázce nebo v případě široce nebo obecně formulované žádosti je podle článku 6 Úmluvy přijatelné pro vnitrostátní vyšší soudy odmítnout stížnost pouhým odkazem na příslušné právní předpisy upravující tyto stížnosti, pokud tato záležitost nevyvolává otázky zásadního významu (viz *John proti Německu*), nebo pro nedostatek vyhlídek na úspěch bez toho, aby se výslovně zabývaly žádostí [viz *Wallishauser proti Rakousku* (č. 2), § 85; viz také *Rutar Marketing D. O. O. proti Slovinsku*, § 22 a *Moosbrugger proti Rakousku*].

43. Dále v případě *Stichting Mothers of Srebrenica a další proti Nizozemsku* (§ 173) Soud shledal, že souhrnné úvahy používané Nejvyšším soudem k odmítnutí žádosti o položení předběžné otázky byly dostačující, poukazuje na to, že již vycházel z dosaženého závěru v jiné části rozsudku Nejvyššího soudu, že žádost o položení předběžné otázky k SDEU byla nadbytečná. V *Astikos Kai Paratheristikos Oikodomikos Synetairismos Axiomatikon a Karagiorgos proti Řecku* (§ 47) Soud uvedl, že stěžovatelem požadované položení předběžné otázky by v tomto případě nezměnilo závěr dosažený Státní radou Řecka, protože jeho odvolání bylo prohlášeno za nepřijatelné z důvodu nesplnění zákonných náležitostí pro přípustnost odvolání.

44. V ostatních případech, které se netýkají kontextu vnitrostátního zrychleného řízení, Soud rozhodl, že vnitrostátní soudy, proti jejichž rozhodnutím neexistuje opravný prostředek, jsou povinny s ohledem na výjimky stanovené judikaturou SDEU (Ullens de Schooten a Rezabek, citované výše, § 62) uvést důvody svého odmítnutí. V *Dhahbi proti Itálii* (§ 31; viz také *Schipani a další proti Itálii*, § 42) Soud formuloval následující zásady týkající se povinnosti vnitrostátních soudů podle článku 6 Úmluvy, když je zažádáno o postoupení věci SDEU za účelem rozhodnutí o předběžné otázce, a v případě, že žádost obsahovala řádnou argumentaci:

... čl. 6 odst. 1 vyžaduje, aby vnitrostátní soudy ve světle použitelného práva odůvodnily jakékoliv rozhodnutí o odmítnutí položení předběžné otázky;

– pokud Soud projedná stížnost na porušení čl. 6 odst. 1 na tomto základě, je jeho úkolem zajistit, aby napadené odmítnutí bylo řádně doprovázeno takovým odůvodněním;

- zatímco toto ověření musí být provedeno důkladným způsobem, není úkolem Soudu prozkoumávat případné chyby, kterých se mohly dopustit vnitrostátní soudy při výkladu a použití příslušného práva, a

- ve specifickém kontextu třetího odstavce článku 234 Smlouvy o založení Evropského společenství (současný článek 267 SFEU) to znamená, že vnitrostátní soudy, proti jejichž rozhodnutím neexistuje žádný soudní opravný prostředek podle vnitrostátního práva a které odmítnou požádat SDEU o rozhodnutí o předběžné otázce týkající se výkladu práva EU, jsou povinny uvést důvody pro takové odmítnutí ve světle výjimek stanovených judikaturou SDEU. Musejí proto uvést důvody, pro které shledaly otázku irelevantní, odůvodňující to, že dotčené ustanovení práva Evropské unie bylo již vyloženo SDEU, nebo to, že správné použití práva EU je tak zřejmé, že neponechává žádný prostor pro žádnou důvodnou pochybnost."

37. Pokud jde o okolnosti projednávané věci, Soud poznamenává, že Spolkový soudní dvůr byl soudem poslední instance ve smyslu třetího odstavce článku 267 SFEU, a to i přesto, že rozhodoval „pouze“ o stížnosti stěžovatele proti zamítnutí dovolání (viz § 19 a 20 výše). Soud také konstatoval, že Spolkový soudní dvůr pouze stručně uvedl důvody zamítnutí dovolání a upustil od jakéhokoli dalšího odůvodnění podle čl. 544 odst. 4 občanského soudního řádu.

38. Soud však rovněž uvádí, že stěžovatel požádal o postoupení věci SDEU nejen před Spolkovým soudním dvorem, ale také před odvolacím soudem. Odvolací soud, nikoliv soud poslední instance ve smyslu článku 267 SFEU podrobně zkoumal právo EU a v odůvodnění svého rozsudku rozsáhle odkazoval na judikaturu SDEU. V rozsudku také uvedl, že „[n]ebylo potřebné vyjasnit vznesenou právní otázku, protože neexistovaly žádné pochybnosti o rozsahu a výkladu těchto právních ustanovení“. Během ústního jednání byla mezi účastníky řízení navíc projednána otázka práva EU a soud vysvětlil, že podle jeho názoru byla judikatura SDEU jasná a na rozdíl od toho, co bylo navrhováno stěžovatelem, právo EU nebylo v daném případě použitelné. Soud dospěl k závěru, že odvolací soud objasnil, proč neexistovaly žádné důvodné pochybnosti ohledně správného použití německého práva a práva EU a jak vznesená otázka má být vyřešena.

39. Soud dále poznamenává, že odvolací soud musel rozhodnout v souladu s článkem 543 občanského soudního řádu o tom, zda případ byl „závažného významu“, a zda dovolání mělo proto být připuštěno. Konstatoje, jak bylo zdůrazněno vládou, že podle ustálené judikatury Spolkového soudního dvora a Spolkového ústavního soudu je věc vždy „zásadního významu“, když vyvolává otázku, která vyžaduje jednotný výklad práva EU, který je relevantní pro rozhodnutí a učiní položení předběžné otázky během odvolacího řízení velmi pravděpodobným (viz § 16 výše). Rovněž bere na vědomí, že na základě této judikatury zamítnutí dovolání zahrnuje úvahy, že postoupení věci SDEU není v

daném případě vyžadováno. Soud dospěl k závěru, že odvolací soud tedy posoudil žádost stěžovatele o postoupení a zamítl dovolání.

40. Ze stejného důvodu se Soud domnívá, že Spolkový soudní dvůr, který byl povinen rozhodnout o postoupení podle článku 267 SFEU, odmítl uznat potřebu postoupení věci SDEU potvrzením, že se věc netýkala právní otázky „zásadního významu“.

41. Kromě toho Soud uvádí, že již dříve přijal to, že důvody pro rozhodnutí vyššího soudu mohou být odvozeny z okolností v některých případech nebo z potvrzení odůvodnění nižšího soudu (viz § 35 výše). V tomto ohledu uvádí, že Spolkový ústavní soud rovněž vyžaduje pouze to, že důvody pro odmítnutí se stanoví buď z odůvodnění soudu poslední instance, nebo naopak odůvodnění nižšího soudu (viz § 16 výše). S ohledem na skutečnost, že odvolací soud podrobně odůvodnil zamítnutí dovolání poté, co projednal otázku práva EU s účastníky řízení během ústního jednání, Soud má za to, že okolnosti projednávaného případu umožnily stěžovateli porozumět rozhodnutí Spolkového soudního dvora.

42. S ohledem na účel závazku vnitrostátních soudů odůvodnit svá rozhodnutí podle článku 6 Úmluvy (viz § 33 výše) a zkoumat řízení jako celek Soud konstatuje, že vnitrostátní soudy poskytly stěžovateli podrobné vysvětlení, proč požadovaná žádost o postoupení věci SDEU byla odmítnuta. Bez ohledu na to, že Spolkový soudní dvůr byl soudem poslední instance ve smyslu článku 267 SFEU, se Soud domnívá, že pro konkrétní okolnosti projednávaného případu bylo přijatelné, aby Spolkový soudní dvůr upustil od poskytnutí komplexnějšího odůvodnění a při rozhodování o stížnosti stěžovatele proti zamítnutí dovolání pouze odkázal na příslušná právní ustanovení.

43. Výše uvedené úvahy jsou dostatečné k tomu, aby Soudu umožnily dospět k závěru, že odmítnutí postoupení, které se nezdá být svévolné, bylo dostatečně odůvodněno. Nedošlo tedy k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

Výrok rozsudku

Z těchto důvodů Soud jednomyslně:

1. prohlásil stížnost za **přijatelnou**;
2. rozhodl, že **článek 6** Úmluvy **nebyl porušen**.